

Intressien kielipelistä

Kiitos Kalervo Järvelinille puheenvuorosta. Aihepiiri ilmieselvästi kaipaa keskustelua. Kiitos myös edellisessä numerossa olleesta Järvelinin ja Vakkarin artikkelista »Kirjastotiede ja informatiikka tiedon hankinnan tiede», joka antaa hyvän pohjan asian käsittelylle. Tässä lehden toimituksen minulle varaamassa vastakommentissa joudun kuitenkin pääosin rajoittumaan ylläolevan keskustelupuheenvuoron heittämiin ajatuksiin.

Hämmästyttävää on se suoraviivaisuus, jolla Kalervo Järvelin lähtee opettamaan, mitä intressillä tarkoitetaan tieteenfilosofiassa, »Malmbergillakin». Olimme kai sentään läsnä samassa tilaisuudessa? Käsitteistön selventämiseksi esitän tiivistelmän omista Tarmo Malmbergin alustusta koskeneista muistiinpanoistani. Toivon kovasti, että Malmberg oikaisee, jos olen käsittänyt jotakin olennaista väärin.

Malmbergin alustuksen punaisena lankana oli tieteenalojen välisten rajojen määrittely, ja tässä hän korosti, ettei yleinen tieteenfilosofia anna keinoja rajanvetoon. Tieteenfilosofia on keskittynyt pohtimaan »yleistä tiedettä», mm. selittämisen ja induktion/deduktion kysymyksiä. Erityistieteiden määrittely on jäänyt tieteenfilosofiassa varsin vähälle huomiolle. Se on luonteeltaan aristoteelinen kysymys eli siinä haetaan luokitusperusteita, systematiikkaa. Malmberg nosti intressin käsitteen esiin nimenomaan tässä yhteydessä: yhtenä erityistieteen erotteluperusteena kohteen ja metodin rinnalla. Hän korosti sitä, miten *kiinnostus värittää tapaa, jolla kohde on olemassa tarkastelijoilleen*. Intressin käsite on tässä mielessä hyvin lähellä tieteenalan ensimmäisen premissin käsitettä — esim. »kirjallisuus on taidetta» — josta koko tieteen merkitys syntyy.

Ns. kielipelimme selventämiseksi korostan siis: oman ajatuskulkuni ensimmäisenä premissinä oli tämä Malmbergin antama vinkki: tieteenalan määrittelyssä on tärkeää kysyä, löytyykö taustalta yhteistä intressiä, lähtökohtaa. Oma kehittelyni oli sitten pohtia erityisesti soveltavien tieteiden intressirakennetta, niiden yhteyttä yhteiskunnallisiin ja inhimillisiin arvoihin, joita löytyy monia ja monentasoisia.

Kun Kalervo Järvelin tässä yhteydessä väkisin haluaa tuoda mukaan Habermasin kolmi-

jaon ainoana oikeana tieteenfilosofian intressikäsitteistönä (johon hän sentään myöhemmin Niiniluodon tavoin lisää teoreettisen tiedonintressin) ei ole ihme, että hänestä alkaa melko pian tuntua, että kielipeleissä on menty hieman sekaisin.

Harvasta asiasta varmaan olen niin paljon samaa mieltä Kalervo Järvelinin kanssa kuin siitä, että Habermasin intressin käsite ei sovi tieteenalojen erotteluun. Päin vastoin ainakin yhteiskuntatieteissä saman alan sisällä sekä voi että pitäisi tavoitella sekä teoreettista, teknistä, hermeneuttista että emansipatorista tietämystä. Erityisen paljon olen Kalervo Järvelinin kanssa puolestaan eri mieltä siitä, että kaikki kehitys olisi sidoksissa tekniseen tiedonintressiin. Käytäntö (jopa kirjastoissa) voi kehittyä vaikuttamalla siihen ulkoapäin (teknisesti), oppimalla ymmärtämään toimintaa ja sen merkityksiä sisältäpäin (hermeneuttisesti) tai vapautumalla käytäntöön liittyvistä sidonnaisuuksista (emansipatorisesti).

Sitten hieman kirjastotieteen intresseistä. Tässä kohdassa olen yrittänyt huolellisesti lukea Järvelinin ja Vakkarin artikkelia kirjastotieteestä ja informatiikasta tiedon hankinnan tieteenä, koska se tarjoaa paljon paremman käsitteistön asian pohdintaan kuin nämä pikaiset keskustelupuheenvuorot. Mielestäni artikkelissa on päädytty varsin käyttökelpoiseen hahmotelmaan tiedonhankinnasta erityisenä kirjastotieteen ja informatiikan näkökulmana, vaikka tämän näkökulman aidosti yhteiskuntatieteelliset aspektit puuttuvatkin kiinnostuksen kohteiden luettelosta. Olen saman tien valmis vaihtamaan hieman epätieteelliseltä kalskahtavan »oikeus tietoon» -intressini vaikkapa muotoon »tiedonhankinta on tärkeää» — tärkeää sekä inhimillisesti että yhteiskunnallisesti. Auttaisiko tämäntapainen kielenkäyttö paremmin ymmärtämään ajatukseni intressin merkityksestä tieteenalalle? Intressi on syy sille, että tieteenala ylimalkaan on olemassa, ja sen kautta tiede saa voimansa, innostuksensa ja kysymyksenasettelunsa.

Entä kirjastojen ja kirjastotieteen intressien yhteisyys? Pohdiskelullani intressien yhteisyydestä halusin nimenomaan vapauttaa kirjasto-

tieteen kysymyksenasettelun kirjastojen konkreettisesta olemuksesta. Vaikka ns. kirjastoja on ollut kautta aikojen, *kirjastotiede* on syntynyt vasta, kun kirjastoilla on alkanut olla riittävän keskeinen yhteiskunnallinen tehtävä. Toisaalta: jos tämä tehtävä katoaa — jos tiedonhankinta ei enää olekaan tärkeää — myös tie- de katoaa. Jos Kalervo Järvelinin ennakoimalle hallinnollisten lakkauttamisten tielle lähde- tään, on varsin mielenkiintoista nähdä, kumpi lopetetaan ensin: tieteenalalaitos yliopistosta vai tiedonhankintaa helpottavat yhteiskunnal- liset instituutiot (olipa niiden nimi kirjasto tai jotakin muuta hienompaa).

Lopuksi haluan tunnustaa oman erityisen int- ressin, jonka vuoksi pidän sekä keskustelua

kirjaston asemasta kirjastotieteessä tärkeänä et- tä kirjastojen ja kirjastotieteen suhdetta hieman kitkaisena. Haluaisin, että kirjastotieteen ja in- formatiikan laitoksella tehtäisiin tutkimusta ja annettaisiin opetusta, joka innostaisi myös ja ennen muuta *kirjastoissa työskenteleviä* näke- mään tehtävänsä ja kehittämään toimintaansa mahdollisimman avarasti ja tarkoituksenmu- kaisesti. Opetuksen välittämä ymmärrys ja ar- vomaailma luovat pitkälle tulevaisuuttamme, eikä teoreettinen ja tekninen tieto yksin riitä todellisen toiminnan pontimeksi.

Tämä tällä kertaa. Katsotaan, miten etenee yhteisen kielemme opiskelu.

Irmeli Hovi

Ohjeita kirjoittajille:

Kirjastotiede ja informatiikka julkaisee oman oppiaineensa ja siihen läheisesti liitty- vien tieteenalojen kirjoituksia: (1) artikkeleita, (2) katsauksia, (3) haastatteluja, (4) keskustelua, (5) raportteja, (6) kirjallisuus-esittelyjä ja -arviointeja sekä (7) Kirjasto- tieteen ja informatiikan yhdistyksen toimintaa esitteleviä kirjoituksia.

Laajempien kirjoitusten (1–3) alkuun sijoitetaan lyhyt englannin kielinen tiivistel- mä (abstrakti).

Kirjoitukset tarjotaan kahtena kappaleena toimitukselle julkaistavaksi. Ne on kirjoj- tettava koneella yhdelle puolelle liuskaa ns. »kolmosvälikkeellä» (noin 30 riviä per liuska) jättämällä kullekin sivulle leveä marginaali. Kirjoitusten on oltava lopullises- sa puhtaaksikirjoitetussa asussaan.

Kirjallisuusluettelon laadinnassa pyydetään käyttämään seuraavaa kaavaa:

— *Esimerkkinä kirja:* Rózsa György, *Scientific information and society*. Mouton, The Hague, 1973.

— *Esimerkkinä aikakauslehtiartikkeli:* Inhaber, H. & Alvo, M., *World science as an input-output system*. *Scientometrics*. 1 (1): 43–64. 1978. (Jos vuosikertaa ei mainit- tu, ensimmäiseksi vuosiluku.)

Ennen kirjoitusten painattamista kirjoittajille lähetetään yksi oikovedos, joka on kor- jattuna palautettava mahdollisimman pian toimittajalle. Kaikista yhteyksistä kirja- painoon vastaa toimitus.

Tekijät vastaavat kirjoitustensa tieteellisestä sisällöstä.